

De vreugde en de last van de erfenis.

Hij was pas kort geleden overleden toen ik twee dozen kreeg.
‘Dit zijn spullen van je vader. Hij zou gewild hebben dat jij die kreeg!’.

Ik nam alles mee naar huis, voorzichtig om niets kapot te maken, ook al wist ik niet precies wat er in de dozen zat. Ik behandelde ze met schroom en een onbestemd gevoel van verantwoordelijkheid drong zich aan me op. Het leek alsof ik van mijn vader de opdracht kreeg om iets te bewaren en om zorg te dragen voor dingen die hem en een vorige generatie hadden toebehoord. Dit was niet vrijblijvend, er was ook een verplichting aan verbonden. Ik kon niet zomaar wegwerpen wat mij gegeven werd. Voor het eerst in mijn leven was ik bezitter van een materiële erfenis, een ‘een-na-laten-schap’, en dit was niet eenvoudig.

Ik deed de dozen niet onmiddellijk open. Ze werden eerst in de gang geparkeerd. Dit was geen gebrek aan nieuwsgierigheid maar eerder het ontwijken van een nieuwe confrontatie met verdriet en verlies. Het duurde een tweetal weken vooraleer ik in actie trad. Ik stalde alles uit op de tafel en keek, voelde, rook, ... alles leek mooi of waardevol. De meeste voorwerpen herkende ik en herinneringen en verhalen borrelden op. Een stuk verleden kwam hiermee tot leven en het verbond elementen van mezelf, mijn vader, mijn familie, de buurt waar ik woonde, België en Frankrijk... Ik vertelde aan mijn huisgenoten. Ze luisterden met het respect dat past bij de omstandigheden. Ik zocht een plaatsje voor elk voorwerp en stalde dingen uit op de mooiste plaatsen van het huis. Soms moest iets anders wijken en de esthetische waarde van mijn tentoonstelling was niet steeds overtuigend. Mijn omgeving keek geïnteresseerd en verwonderd toe en toonde respect voor de sentimenten en verhalen die ik aan de voorwerpen verbond.

Op een dag vroeg mijn vrouw enigszins geïrriteerd: *‘Heb jij nu al beslist wat je met al die broel zal aanvangen?’* Ik stond perplex. Mijn erfenis kreeg de kwalificatie ‘rommel’ mee ook al wist ik dat dit maar een manier van spreken was en geen definitief oordeel. *‘Je mag wel iets laten staan maar toch niet alles!’* Ik moest iets doen, een actie ondernemen, en kon niet volstaan met het passief bewaren en uitstallen. De erfenis moest een (nieuwe) betekenis krijgen en dit was een aangelegenheid waar ook anderen zouden in meepraten. Alleen had ik het moeilijk omdat ik aan alles een waarde gaf en omdat ik nog rouwde om een verdwenen vader, en verdwenen tijdvak in mijn leven. Ik had hulp nodig van mensen die in discussie wilden gaan. Eerst waren dit mensen uit mijn familie en intieme kring. Mijn zuster bijvoorbeeld gaf commentaar op de voorwerpen en hieruit bleek dat zij er andere verhalen aan vast knoopte en dat sommige van die verhalen andere feiten weergaven. Wij moesten ons samen inspannen om gemeenschappelijkheden vast te leggen en soms slaagden wij daar niet in. De verhalen lagen te ver uit elkaar en elk had een andere interpretatie van het voorwerp en dit hielp om nieuwe verhalen aan elkaar te vertellen. Vervolgens was er visite die niets met de familiehistorie te maken had maar toch aandacht toonde voor sommige voorwerpen. Ze keken anders en dachten in andere categorieën: dit is een mooi souvenir aan een oud ambacht, dit is een eigenaardig iets en ik weet niet voor wat het dient, bij mijn grootouders heb ik vroeger ook iets dergelijks gezien, ... Sommige zaken werden als waardeloos beschouwd, andere konden nieuwe betekenis krijgen in een kunstwerk, nog andere werden best weggegooid of waren zo lelijk dat ze grappig werden. Er liggen nu nog dingen rond te slingeren. Andere werden in dozen verpakt en op zolder geborgen, later worden ze misschien weer bovengehaald en krijgen ze een nieuwe betekenis voor mezelf of voor anderen. Enkele kregen een bijzondere plaats in mijn huis of in het huis van familie. Een iets werd op creatieve wijze in een kunstwerk herschapen.

Het is in dialoog en confrontatie met andere mensen dat mijn erfenis een nieuwe betekenis kreeg voor mezelf en mijn omgeving. Het is een activiteit die verder gaat dan het passief bewaren en waarin het materiële aspect overstegen wordt door de verhalen die eraan worden verbonden. Deze verhalen bevatten historische elementen maar ook fantasie en daarbij is de grens tussen beiden niet steeds nauwkeurig aan te geven. Verschillende zienswijzen maken samen complexe constructies waarin verleden, heden en toekomst elkaar voortdurend en wederzijds beïnvloeden. Het is die dialoog die mij eigenaar maakt van iets dat ik later ook als erfenis zal doorgeven. Een erfenis die opnieuw mensen zal verheugen en belasten en die zal verplichtingen om te kiezen wat nog waarde krijgt voor de toekomst en wat definitief als afval van een vorige generatie moet vernietigd worden.

Zou dit verhaal ook betekenis kunnen hebben voor de omgang met ons cultureel erfgoed?

Ghislain Verstraete